

हिमसंस्कृतवार्ताः

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

पञ्चाङ्गम्

अद्य सिद्धार्थी वि.सं. २०८२,
कलियुगाब्दः ५१२७ शरद-ऋतुः
सूर्यः दक्षिणायनम् कार्तिकशुक्लषष्ठी
कार्तिक ११ प्रविष्टांशः मङ्गलमयः भवेत्

■ पृष्ठ-४ ■ वर्ष-५ ■ अङ्क-५

1

अक्तूबर, 27 2025

Website- www.himsanskritam.com

Email- himsanskrit@gmail.com

2 हिमाचलप्रदेशे जीपीएफ-
देयतायाम् अधिकविलम्बः
न भविष्यति,

3 हिमाचलराज्ये दशतलात्मकं
राज्यकैसरसंस्थानं भविष्यति,
विंशतिकनालपर्यन्ते त्रयः
खण्डाः निर्मायन्ते

4 प्रतिहारषष्ठी(छठ)
पूजासमीक्षा
(पर्वविशेषः)
डा० विलेश झा

सुभाषितम्

एवं ज्ञात्वा महाभागाः,
पुरुषेण विजानता।
दिवा तत्कर्म कर्तव्यं,
येन रात्रौ सुखं स्वपेत्।।

परम चतुर और विशिष्ट
व्यक्ति अच्छी तरह समझ
बूझ कर ही दिन के समय
वे कार्य करते हैं जिनसे वे
रात्रि में सुखपूर्वक
(चिन्तारहित होकर) निद्रा
का आनन्द ले सकें।

हिमसंस्कृतवार्ताः

हिमसंस्कृतवार्तापत्रस्य
एकवर्षस्य सदस्यता

900 ₹

One year subscription to the daily
Sanskrit newspaper is Only 100 Rupees
To subscribe, text us a message
saying hello on the number below.

7876636263

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धीनां कृते,
राजनैतिक-सांस्कृतिकविचाराणाञ्च
कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम्, प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य समुखे

कस्का कोटला जिला कांगड़ा हि.प्र.

पत्रव्यवहारसङ्केतः-९७७९९९

सङ्केतः प्रबन्धान्देशिका- शिवाजी शर्मा हिमसंस्कृतम्

यूरोपीय-चेस-क्लब-
चषक-क्रीडायाम्
भारतीय-क्रीडकः गुकेश
डोम्माराजुः दिव्या देशमुखः
च स्वर्णपदके प्राप्तवन्तौ।

हिमसंस्कृतवार्ताः - चतुरङ्ग-
क्रीडायां, भारतीय-क्रीडकः गुकेश
डोम्माराजुः दिव्या देशमुखः च सद्यः
एव आयोजिते पञ्चविंशत्यधि
द्विसहस्रतम वर्षस्य यूरोपीय-चेस-
क्लब-चषक-क्रीडायाम् उभावपि
स्वर्णपदके प्राप्तवन्तौ।

मनसः वार्ताः- प्रधानमन्त्री छठपूजोत्सवावसरे
सर्वेभ्यः, विशेषतः बिहारस्य, झारखण्डस्य,
पूर्वांचलस्य च जनेभ्यः शुभाशयाः प्रेषितवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः - प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना उक्तं यत् छठ महापर्वः
संस्कृतेः, प्रकृतेः, समाजस्य च सुदृढ-
एकतायाः प्रतिबिम्बः अस्ति ।
आकाशवाण्याः स्वकीये मन की बात
इत्यस्मिन् कार्यक्रमे राष्ट्रं संबोधयन्,
प्रधानमन्त्री छठपूजोत्सवावसरे सर्वेभ्यः,
विशेषतः बिहारस्य, झारखण्डस्य,
पूर्वांचलस्य च जनेभ्यः शुभाशयाः
प्रेषितवान्। सम्पूर्णः देशः उत्सवे निमग्नः
अस्ति तथा च भक्त्याः, स्नेहस्य,
परम्परायाः च सङ्गमः दृश्यते इति श्रीमोदी
उक्तवान्। सः उक्तवान् यत् छठ पूजायाः
अवसरे महिलाः येन समर्पणेन भक्त्या च
उपवासं कुर्वन्ति तत् प्रेरकं भवति । सद्यः
एव श्रीमोदी सर्वेभ्यः नागरिकेभ्यः पत्रम्
अलिखत्, स्वस्य पत्रे, सः देशस्य
उपलब्धिनां उल्लेखं कृतवान्। अस्य
पत्रस्य प्रतिक्रियारूपेण बहवः नागरिकाः
तस्मै पुनः पत्रं लिखितवन्तः। श्रीमोदी
अवोचत् यत् आपरेशन सिन्दूर इत्यनेन
प्रत्येकः भारतीयः गर्वेन पूरितः अस्ति। सः
अवदत् यत् अस्मिन् समये तेषु क्षेत्रेषु अपि
आनन्दस्य दीपानि प्रज्वलितानि यत्र
माओवादिनाम् आतङ्कः आसीत्।
प्रधानमन्त्रीः अवदत् यत् सः प्रसन्नः अस्ति
यत् जी. एस. टी. बचत उत्सवस्य विषये
जनेषु उत्साहः दृश्यते ।
प्रधानमन्त्रिणा स्वच्छतायाः प्रयासानां
विषये देशस्य विभिन्नानां नगराणां
काञ्चन प्रेरककथाः प्रकाशिताः
स्वच्छतायाः प्रयासानां विषये देशस्य

विभिन्नानां नगराणां काञ्चन प्रेरककथाः
प्रधानमन्त्रिणा प्रकाशिताः। सः अवदत्
यत् धोलेराम अतिरिच्य गुजरातस्य कच्छ-
प्रदेशे मैङ्गोव-वृक्षाणां रोपणं दूतगत्या
प्रचलति। कोरी-क्रीक इत्यत्र 'मैङ्गोव-
लर्निङ्ग-सेण्टर' इत्यस्य स्थापनापि
कृतास्ति। प्रधानमन्त्रिणा जनान् यत्र
निवसन्ति तत्र वृक्षाः रोपयितुं तथा 'एक
पेड़ मा के नाम' इति अभियानस्य प्रचाराय
च आहूतम्। श्रीमोदी उक्तवान् यत्
अक्टूबर मासस्य एकत्रिंशत् दिनाङ्के
आचर्यमाणस्य सरदार पटेलस्य
सार्धैकशततमं जन्मदिवसः सम्पूर्णस्य
देशस्य कृते अतीव विशिष्टः अवसरः
अस्ति। तेनोदितं यत् सरदार पटेलः
आधुनिककाले राष्ट्रस्य महा पुरुषेषु
अन्यतमः अस्ति, तस्य उदात्तं व्यक्तित्वं
अनेकाः गुणाः अन्तर्भवन्ति।

देशभक्तिः शब्दातीतः

भावः अस्ति- प्रधानमन्त्री।

श्रीमोदी भारतस्य राष्ट्रगीतस्य वंदे मातरम्
इत्यस्य विषये अपि उक्तवान्। सः अवदत्
यत् देशभक्तिः शब्दातीतः भावः अस्ति,
तथा च वंदे मातरम् इति गीतम् अमूर्तभावं
मूर्तस्वरूपं प्रददाति। श्रीमोदी अवदत् यत्
कुमारम् भीमस्य जन्मदिवसः अक्टोबर्-
मासस्य द्वाविंशति दिनाङ्के आचर्यते।
तेलङ्गाना-राज्यस्य जनाः आकाशवाणी
इत्यत्र मन की बात इत्यस्मिन् कार्यक्रमे
प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः आदिवासी-
योद्धायाः कुमारम् भीमं वर्यस्य योगदानस्य
स्मरणे अतीव हर्षं प्रकटितवन्तः।
आकाशवाण्या सह वार्तालापं कुर्वन्,
कुमारम् भीमं वर्यस्य प्रप्रेक्षः कुमारम्
सोनेराव इत्येषः, स्वस्य प्रपितामहस्य
कृतानां योगदानानां उल्लेखनाय
प्रधानमन्त्रिणं प्रति धन्यतावचांसि
प्रकटितवान्।

प्रो. जयन्त विष्णु नार्लिकर इत्यस्मै

मरणोपरान्तं विज्ञानरत्नपुरस्कारः प्रदीयते

हिमसंस्कृतवार्ताः - पञ्चविंशत्यधिक-
द्विसहस्रतमवर्षस्य राष्ट्रिय-विज्ञान पुरस्काराः
घोषिताः। प्रो. जयन्त विष्णु नार्लिकर इत्यस्मै
मरणोपरान्तं विज्ञानरत्नपुरस्कारः प्रदीयते।
विज्ञान-श्री-पुरस्काराय अष्टवैज्ञानिकाः
चितास्सन्ति। विज्ञान-युवा-प्रवर्गस्य अन्तर्गतं
चतुर्दश युवविज्ञानिकाः चयनिताः सन्ति।

Jayant Vishnu Narlikar
1938 - 2025

एकविंशति शताब्दिः
भारतस्य, आसियान
देशस्य च शताब्दिः वर्तते

हिमसंस्कृतवार्ताः - एकविंशति
शताब्दिः भारतस्य, आसियान देशस्य च
शताब्दिः इति प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना उक्तम्। मलेशिया-देशे
आयोजिते आसियान-भारत-
शिखरसम्मेलनम् आभासीय माध्यमेन
सम्बोधयन्, श्रीमोदी अधोरेखितवान् यत्
भारतं आसियान् च मिलित्वा विश्वस्य
जनसंख्यायाः प्रायः चतुर्थांशस्य
प्रातिनिधित्वं कुर्वन्ति। प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी अवदत् यत् अनिश्चिततायाः
काले भारत-आसियानयोः मध्ये समग्र-
सामरिकसहभागित्वेन सुस्थिरप्रगतिः
दृश्यते, षड्विंशत्यधिक द्विसहस्रतम वर्षम्
आसियान-भारत-समुद्रीयसहयोगस्य
वर्षम् इति घोषितवान्।

उपराष्ट्रपतिः सी.पी.
राधाकृष्णनवर्यः सेशेल्स-
देशस्य द्विदिवसीय-
यात्रायाम् सम्प्राप्तवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः - उपराष्ट्रपतिः
सी.पी. राधाकृष्णन् वर्यः सेशेल्स-देशस्य
द्विदिवसीय यात्रायाम् अद्य मध्याह्ने तत्र
सम्प्राप्तवान्। यत्र सः नवनिर्वाचितस्य
राष्ट्रपतेः डॉ. पैट्रिक-हर्मिनी-महोदयस्य
शपथग्रहण-समारोहे भागं ग्रहीष्यति।

हिमाचलप्रदेशे जीपीएफ-देयतायाम् अधिकविलम्बः न भविष्यति, नूतना व्यवस्था स्थापिता अस्ति ; अनियमिताः अपि नियन्त्रिताः भविष्यन्ति

हिमाचले जीपीएफदेयतां विलम्बः न भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

हिमाचलप्रदेशे सर्वकारीयविभागेभ्यः सेवानिवृत्ताः कर्मचारिणः अधिकारिणः च स्वस्य जीपीएफ- (सामान्यभविष्यनिधि) इत्यस्य कृते अधुना व्यवधानं न कर्तुं प्रवृत्ताः भविष्यन्ति। समये एव भुक्तिः सुनिश्चित्य सम्पूर्णा प्रक्रिया ऑनलाइन कृता अस्ति। अस्य कृते वित्तविभागेन नूतनं एसओपी (Standard Operating Procedure) प्रकाशितम् अस्ति। वित्तविभागेन अन्तिम- जीपीएफ- प्रदानस्य प्रक्रिया अधिका सुव्यवस्थिता कृता। अधुना राज्ये सर्वे डीडीओ (ड्राइंग एण्ड डिस्बर्सिंग आफिसर) जीपीएफ अन्तिमदेयकप्रकरणं सञ्चिकायां प्रस्तूय न कृत्वा ई-बिलस्य (IFMIS पोर्टल) माध्यमेन प्रत्यक्षतया खातानियन्त्रकं (AG) प्रेषयिष्यन्ति।

सम्प्रति महालेखाकाराय प्रपत्राणि प्रस्तूयन्ते ततः परं सत्यापनम् क्रियते वर्तमानव्यवस्थायाः अन्तर्गतं कश्चन कर्मचारी निवृत्तः जातः ततः परं विभागः सर्वेषां प्रपत्राणां मूलप्रति (हार्डकापी) महालेखाकाराय (AG's Office) प्रेषयति। सत्यापनानन्तरं

अधिकप्रक्रियाः सम्पन्नं कृत्वा कर्मचारिणः जीपीएफ-देयकं भवति। एतत् प्रायः बहुकालं यावत् भवति। वित्तविभागेन कृता एषा नूतना व्यवस्था अनियमितानां निवारणं करिष्यति, समयस्य रक्षणं च करिष्यति।

एषा पूर्वव्यवस्था आसीत्

वित्तकोषविभागाः जनवरीमासात् आरभ्य अस्याः नूतनायाः प्रणाल्याः कार्यं कुर्वन्ति। राजस्व-स्वास्थ्य- शिक्षा-विभागेषु परीक्षण-आधारेण एषा व्यवस्था कार्यान्विता आसीत्। अधुना सर्वेषां विभागानां कृते अनिवार्यं कृतम्। नूतनव्यवस्थायाः अन्तर्गतं प्रपत्राणां भौतिकसत्यापनस्य आवश्यकता न भविष्यति। एतेन सञ्चिकानां सज्जीकरणे आदानप्रदानयोः च समयः अपव्ययः भविष्यति। एतेन कर्गदपत्राणां रक्षणं भविष्यति, एजी-कोषस्य कार्यालयेषु बिलैः सह गोलानि कृत्वा सर्वं दिवसं यापयन्तः कर्मचारिणां समयः अपि रक्षितः भविष्यति। सम्बन्धित अधिकारिणां कर्मचारिणां च उत्तरदायित्वं निर्धारितं भविष्यति। निर्धारितसमये एव भुक्तिः कर्तव्या इति तात्पर्यम्।

इदानीं कथं कार्यं करिष्यति

नूतनप्रणाल्याः अन्तर्गतं डीडीओ स्वस्य प्रवेशात् जीपीएफ अन्तिमदेयानुरोधं सज्जीकर्तुं शक्नुवन्ति। आवश्यकानि अनुमोदनानि प्राप्य ते एजी कार्यालयं प्रति प्रेषयितुं शक्नुवन्ति। यदि कस्मिन् अपि स्तरे आन्तरिकानुमोदनस्य आवश्यकता भवति तर्हि सम्बन्धितविभागेन वा डीडीओ वा स्वयमेव ता प्रक्रिया सम्पन्ना कर्तव्या भविष्यति।

मुख्यमन्त्री लोकनिर्माणविभागस्य १०० कार्यालयान् ई-कार्यालयस्य मञ्चे आनेतुं प्रशंसां कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुकुषुः राज्यसर्वकारस्य डिजिटलशासनविकासस्य अनुरूपं १०० कार्यालयान् ई-कार्यालयस्य मञ्चे आनेतुं लोकनिर्माणविभागस्य प्रशंसाम् अकरोत्। निर्धारितसमयान्तरे ई-कार्यालयस्य कार्यान्वयनार्थं विभागस्य अधिकारिणां कर्मचारिणां च समर्पणस्य परिश्रमस्य च प्रशंसाम् अकरोत्। मुख्यमन्त्री अवदत् यत् इदानीं ई-कार्यालयस्य माध्यमेन, मुख्य-इञ्जिनीयरात् सचिवस्तरे यावत्, सचिवस्य कार्यालयात् लोकनिर्माणमन्त्रीकार्यालयं यावत्, ततः मुख्यमन्त्रीकार्यालयं प्रति च सञ्चिकायाः आवागमनं सुनिश्चितं भवति। सः अपि अवदत् यत् विभागस्य अन्तः आन्तरिकसञ्चारः अधुना आधिकारिक-ईमेलद्वारा क्रियते, येन अनावश्यकविलम्बः न्यूनीकरोति। एतेन डिजिटलरूपान्तरणेन निर्धारितसमयसीमायाः अन्तः तथा च पूर्णपारदर्शितायाः, कस्मिन् अपि स्तरे लम्बितसञ्चिकाणां वास्तविकसमयदृश्यता, आधिकारिक- अभिलेखानां सुलभनिरीक्षणं पुनर्प्राप्तिः च सुनिश्चिता अस्ति सः अवदत् यत् यद्यपि शीर्षस्तरस्य अङ्कीकरणं सामान्यतया सुलभं भवति, क्षेत्रस्तरस्य अधिकं चुनौतीपूर्णं

भवति तथापि लोकनिर्माणविभागेन सहायक अभियंतास्तरपर्यन्तं ई-कार्यालयं सफलतया कार्यान्वितम् अस्ति। सः अवदत् यत् एतत् पदम् उत्तरदायी- प्रौद्योगिक्या- सञ्चालित- शासनस्य सर्वकारस्य दृष्टेः अनुरूपं महत्त्वपूर्णं प्रशासनिकपरिष्कारः अस्ति। लोकनिर्माणमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः अवदत् यत् एतत् डिजिटलरूपान्तरणं विभागम् अधिकं पारदर्शकं, कुशलम्, उत्तरदायी च कर्तुम् ऐतिहासिकं पदम् अस्ति। सः अवदत् यत् मुख्यमन्त्रिणः मार्गदर्शनेन विभागेन निर्धारितसमयान्तरे विभागस्य अङ्कीकरणस्य लक्ष्यं प्राप्तम्। लोकनिर्माणविभागस्य सचिवः डॉ. अभिषेकजैनः अवदत् यत् ई-कार्यालये आहत्य १०० कार्यालयानां संचालनं प्रारब्धम्। अस्मिन् एकः मुख्य-अभियन्ता-स्तरीयः कार्यालयः, पञ्च मुख्य- अभियन्ता (जोन) कार्यालयाः, अधीक्षक-अभियन्तृनेतृत्वे १९ वृत्त-कार्यालयाः, कार्यकारी-अभियन्तृनेतृत्वे ५८ मण्डलस्तरीयकार्यालयाः च सन्ति विद्युत्खण्डस्य अन्तः द्वौ वृत्तकार्यालयौ, पञ्च विभागस्तरीयकार्यालयाः च ई-कार्यालयस्य माध्यमेन कार्यं कुर्वन्ति, यदा तु यांत्रिकविभागस्य अन्तः द्वौ वृत्तकार्यालयौ, चत्वारि विभागीयकार्यालयाः च अधुना डिजिटलरूपेण सन्ति।

प्राविधिकत्रुटिकारणात् पुलिसविभागस्य बी-१ परीक्षा निरस्ता, अग्रिमातिथिः शीघ्रमेव घोषिता भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। पुलिसविभागस्य बी-१ परीक्षा यः आरक्षकतः मुख्यारक्षकः, ए. एस. आई. इत्येतयोः पदे पदोन्नतिं कर्तुम् आयोज्या आसीत् तकनीकी कारणात् निरस्तीकृता। रविवासरे ऑनलाइनपरीक्षायाः समये सर्वरस्य विफलतायाः कारणेन सङ्गणकाः अवरुद्धाः। अष्टवर्षेभ्यः अनन्तरं एषा परीक्षा कृता। राज्यस्य सर्वेषु मण्डलेषु परीक्षाकेन्द्राणि स्थापितानि आसन्। परीक्षायाः कृते ४,४६१ जनाः उपस्थिताः आसन्। रविवासरे यदा तान्त्रिकसमस्यायाः कारणेन परीक्षा न प्रदत्ता तदा कोलाहलः अभवत्। इदानीं पुनः परीक्षा भविष्यति। अस्य कृते पुलिसविभागः शीघ्रमेव नूतनां तिथिं निर्धारयिष्यति। प्रातः सत्रे २६९६, सायं सत्रे च १७६५ अभ्यर्थिनः उपस्थिताः आसन्। प्रायः अष्टवर्षस्य दीर्घान्तरस्य अनन्तरं हिमाचलप्रदेश-पुलिसविभागेन पदोन्नतिप्रतीक्षमाणानां पुलिसकर्मचारिणां कृते एषा परीक्षा आयोजिता। परीक्षासञ्चालनं हिमाचलप्रदेश-राज्यविद्युत्तिकास- निगमलिमिटेड इत्यस्मै न्यस्तम्। पुलिसमुख्यालयेन सम्बन्धित जिलापुलिसाधीक्षकः प्रभारी नियुक्तः आसीत्। एषा पुलिसविभागस्य परीक्षा २१ सितम्बर दिनाङ्के निर्धारिता आसीत्, परन्तु अत्यधिकवृष्ट्या स्थगिता आसीत्। राज्यपुलिस मुख्यालयेन परीक्षायाः सफलसञ्चालनस्य विषये सर्वेभ्यः जिलेभ्यः यूनिटेभ्यः च मार्गदर्शिकाः प्रसारिताः आसन्। सर्वेभ्यः सम्बन्धित-अधिकारिभ्यः निर्देशः दत्तः यत् स्व-स्व अनुदेशक्षेत्रेषु नियुक्ताः अभ्यर्थिनः निर्धारिततिथि-अनुसारं परीक्षायाः सज्जतां कुर्वन्तु, समये एव परीक्षा-केन्द्रेषु गच्छन्तु च। शनिवासरे अपि पुलिस मुख्यालयेन अभ्यर्थिनः नियतसमयात् पूर्वं परीक्षाकेन्द्रेषु गत्वा परीक्षामार्गदर्शिकानां अनुसरणं कर्तुम् आह्वानं कृतम्।

अभ्यर्थिभ्यः असुविधायाः

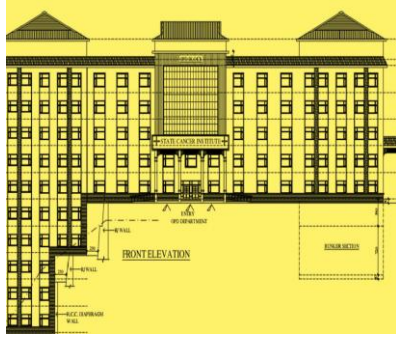
विषये खेदः - पुलिसमुख्यालयः

परीक्षा निरस्तीकरणेन अभ्यर्थीनां कृते असुविधायाः विषये राज्यपुलिसमुख्यालयेन खेदः प्रकटितः अस्ति। नूतनपरीक्षायाः तिथयः शीघ्रमेव निर्धारिताः भविष्यन्ति, घोषिताः च भविष्यन्ति। मुख्यालयेन अभ्यर्थिनः स्वजिलापुलिसकार्यालयात्, हिमाचलपुलिसस्य आधिकारिक- सामाजिक- माध्यममञ्चात् च सूचनां प्राप्तुं परामर्शः दत्तः अस्ति।

भारतस्य समुद्रीयसप्ताहः - IMW 2025 अद्य मुम्बईनगरे आरभ्यते

भारतस्य समुद्रीयसप्ताहः - IMW 2025 अद्य मुम्बईनगरे आरभ्यते। पञ्चदिवसीयस्य सम्मेलनस्य आयोजनं बन्दरगाह-नौका-जलमार्ग-मन्त्रालयेन क्रियते। वैश्विकरूपेण एतत् बृहत्तमं समुद्रीयसम्मेलनं भविष्यति, यत्र समुद्रीयपारिस्थितिकीतन्त्रे प्रमुखाः हितधारकाः एकत्र आगमिष्यन्ति। आयोजनस्य विषयः "महासागरानां एकीकरणम्, एकः समुद्रीयदृष्टिः" इति। अस्मिन् कार्यक्रमे भारतस्य वैश्विकसमुद्रीकेन्द्वरूपेण समुद्रीय अर्थव्यवस्थायां च अग्रणीरूपेण उद्भवस्य सामरिकदृष्टिः प्रदर्शिता भविष्यति। गृहमन्त्री अमितशाहः सम्मेलनस्य उद्घाटनं करिष्यति। महाराष्ट्रस्य मुख्यमन्त्री देवेन्द्र फडणवीस, गुजरातस्य मुख्यमन्त्री भूपेन्द्र पटेल, गोवा मुख्यमन्त्री डॉ. प्रमोद सावन्त, ओडिशायाः मुख्यमन्त्री मोहनचरण माझी च उपस्थिताः भविष्यन्ति। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी बुधवासरे विशेषसत्रं सम्बोधयिष्यति इति अपेक्षा अस्ति। सः विश्वव्यापकरूपेण समुद्रीयक्षेत्रे कार्यं कुर्वतीनां प्रमुखकम्पनीनां चयनित-अन्तर्राष्ट्रीय-सीईओ-मञ्चस्य उच्चस्तरियस्य वैश्विक-सीईओ-मञ्चस्य अध्यक्षः अपि भविष्यति।

हिमाचलराज्ये दशतलात्मकं राज्यकैसरसंस्थानं भविष्यति, विंशतिकनालपर्यन्ते त्रयः खण्डाः निर्मायन्ते

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. पद्मनाभः, शिमला।

हिमाचलप्रदेशं (कैंसर) कर्करोगोपचारक्षेत्रे आत्मनिर्भरं कर्तुं दिशि महत्त्वपूर्णं पदं स्थाप्यते। नादौनविधानसभायाः

जोलसपण्डक्षेत्रे निर्माणाधीनस्य हमीरपुरचिकित्सामहाविद्यालयस्य परिसरे प्रस्तावितस्य अस्य राज्यकैसरसंस्थानस्य भवनं दशतलीयं भविष्यति। अस्मिन् रक्तसंग्रहालयस्य (Blood Bank) सुविधाऽपि उपलब्धा भविष्यति। संस्थानस्य भवनप्रारूपं सिद्धम् अस्ति, निविदाप्रक्रिया च आरभ्यते। लोकनिर्माणविभागेन परियोजनायाः कार्यानुमानपत्रं (Working Estimate) सिद्धं कृतम्। अस्य संस्थानस्य निर्माणे प्रायः द्वाविंशतिः अधिकं द्विशतकोटिरूप्यकाणां (२२२) व्ययः भविष्यति। एषा परियोजना न केवलं प्रदेशस्य, अपि तु समग्र-उत्तरभारतीयक्षेत्रस्य च श्रेष्ठतमा अति-आधुनिका कर्करोगचिकित्सासंस्थानरूपेण भविष्यति। प्रायः विंशतिकनालपर्यन्ते अस्य संस्थानस्य त्रयः खण्डाः निर्मायन्ते, ये परस्परं रैम्पमार्गेण संयोजिताः भविष्यन्ति। अस्मिन् संस्थाने 265 शय्यायाः सुविधा भविष्यति, यत्र वैद्यक, शल्यक, चिकीत्सक त्रयः आईसीयू वार्डः अपि स्युः। अतिरिक्ततया डेकेयरयूनिट, रेडिएशन-कीमोथैरेपी-खण्डः, बाह्यरोगीविभागः (ओपीडी), शल्यकक्षः, निदानप्रयोगशाला, अनुसन्धानकक्षः, प्रशासनिककार्यालयश्च भवनस्य अङ्गानि भविष्यन्ति। प्रथमतलभित्ती (Basement-1) शवपरीक्षा (Autopsy), कोशिकापरीक्षणम् (Cytology), आनुवंशिकविभागः (Genetic

Lab), रक्त-विकारपरीक्षणम् (Hematopathology), रेडियो-अपशिष्टसंग्रहः (Radioactive Waste Storage) भविष्यति। द्वितीयतलभित्ती (Basement-2) डेकेयरयूनिट, अस्थिमज्जाबाह्यरोगीविभागः (Bone Marrow OPD), प्रत्यारोपण-प्रतिरक्षणविज्ञानविभागः (Transplant Immunology) तथा विकिरणचिकित्साविभागः (Radiation Therapy Ward) निर्मायते।

उन्नतचिकित्सालाभः -

अद्यावधि कैंसररोगिणः चण्डीगढ़-दिल्ली-अन्येषु महानगरेषु गन्तुं बाध्याः आसन्। अस्य चिकित्सालयस्य आरम्भे न केवलं हिमाचलप्रदेशस्य, अपि तु पंजाब-हरियाणा-जम्मूकाश्मीर-उत्तराखण्डराज्यानां रोगिणोऽपि उन्नतं चिकित्सालाभं प्राप्स्यन्ति।

न्यूक्लियरमेडिसिन-

विभागः च प्रयोगशाला

अस्मिन् संस्थाने रेडिएशनथैरेपी, पीईटी-स्कैन, एमआरआई, सीटीस्कैन, कीमोथैरेपी, शल्य-अङ्गोलोजी, वैद्यकीय-अङ्गोलोजी, न्यूरो-अङ्गोलोजी इत्यादयः अति-आधुनिकाः सुविधाः भविष्यन्ति। अत्र कैंसर-अनुसन्धान-केन्द्रं प्रशिक्षणसुविधाः च विकसिताः भविष्यन्ति, यत्र वैद्याः छात्राश्च विशेषप्रशिक्षणं लप्स्यन्ते। न्यूक्लियरमेडिसिन इत्यस्य विशेषविभागः भविष्यति, न्यूक्लियर-प्रयोगशाला, साइक्लोट्रॉन-सुविधा च उपलभ्येते। अस्मिन् संस्थाने वैज्ञानिकाः अनुसन्धानानि अपि करिष्यन्ति।

शीघ्रं निविदाप्रक्रिया-

लोकनिर्माणविभाग-नादौनस्य सहायक-अभियन्ता पंकजकौशलः अवदत्-“शीघ्रमेव निविदाः प्रकाशितः भविष्यति।” चिकित्सा-महाविद्यालय-हमीरपुरस्य प्राचार्यः डॉ. रमेशभारती अवदत्-“नवतिकोटिरूप्यकाणां राशि लोकनिर्माणविभागाय प्रदत्ता। एतद् संस्थानम् उत्तरभारतीयक्षेत्रस्य सर्वातिश्रेष्ठः भविष्यति।”

दर्शनम्, संस्कारः, जीवनशैली इत्यादिकं सर्वमपि । भारतवर्षस्य प्राचीनतमः प्रचलितो धर्मो हि सम्भवतो हिन्दुधर्म इति । जनसङ्ख्यात्वेन समग्रे विश्वे हिन्दुधर्मः तृतीये स्थाने अस्ति । प्रथमस्थाने ख्रीष्टान्, द्वितीयस्थाने च इस्लामधर्मः ।

कथ्यते यत् 'हिन्दु'-शब्दः, संस्कृतस्य 'सिन्धु'-शब्दत आगतः अस्तीति । उत्तरपश्चिमभारतस्य सिन्धुनदीविषयकम् उल्लेखनम् उपलभ्यते प्राचीनतमे ऋग्वेदे । एतस्या नद्यास्तीरे निवसन्तो जना हि हिन्दुनाम्ना परिचिता आसन् । अपरेषां बहूनां मतानुसारम् आरबीशब्दात् 'आल हिन्द' इत्यस्मात् 'हिन्दुः' इति शब्दः उद्भूतः, अस्यार्थो यत् यैः सिन्धुनदी अतिक्रान्ता इति । प्राचीन-काश्मीरस्य 'राजतरङ्गिणी'-ग्रन्थे 'हिन्दुत्व' इति शब्दस्य व्यवहारः कृतोऽस्ति । परन्तु त्रयोदशशताब्देः परं हिन्दूनां वसतिस्थानं हि 'हिन्दुस्तान' इति नाम्ना प्रसिद्धं जातमस्तीति, शम्

विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः अवदत् यत्, "बी-१ परीक्षायां दोषैः कृतः व्यवस्थापरिवर्तनस्य पटाक्षेपः

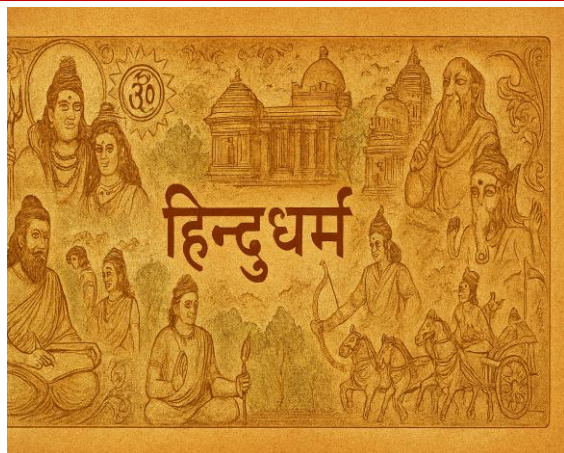

हिमसंस्कृतवार्ता:- मण्डी। पूर्वमुख्यमन्त्री तथा विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः मण्डीतः प्रसारिते वक्तव्ये हिमाचलपुलिसविभागीयपदोन्नतिपरीक्षायां (बी-१) सर्वकारस्य व्यवस्था असफलतां प्राप्तवती इति उक्तवान्। एकतः सर्वकारः जीविकां न दातुं असंख्यमार्गान् अन्विष्यति, अपरतः विभागीयपदोन्नतिपरीक्षायाः संचालने प्रमादं कुर्वन् अस्ति। एतादृशीं विशालां परीक्षां विना कस्यापि समुचितव्यवस्थायाः संचालनेन सर्वकारस्य अभिप्रायस्य सज्जतायाः च विषये प्रश्नाः उत्पद्यन्ते। प्रतिभागिनः षड्विंशतिः यावत् उपविष्टाः, परन्तु प्रशासकाः तान्त्रिकदोषान् सम्बोधयितुं असफलाः अभवन् । केषुचित् स्थानेषु उत्तराणि न प्रस्तूयन्ते स्म, अन्येषु च प्रश्नेषु अशुद्धविकल्पाः दृश्यन्ते स्म । केषुचित् स्थानेषु परीक्षाकेन्द्राणि मुख्यसर्वरेण सह सम्बद्धतां प्राप्तुं असफलाः अभवन्, अन्येषु स्थानेषु च युगपत् आरब्धस्य प्रश्नस्य संख्यायां परीक्षायाः अवधिः च महत्त्वपूर्णाः विसंगताः अभवन् प्रथमपालिकायाः कृते ये प्रतिभागिनः उपस्थिताः आसन्, तेषां द्वितीयपालानां कृते अपि उपविष्टाः आसन् । सम्पूर्णायां परीक्षायां अराजकता प्रचलति स्म । यदा एषः विषयः जनज्ञानं जातः, अभ्यर्थीनां व्यापकः विरोधः च अभवत् तदा प्रशासनेन त्वरया परीक्षा निरस्तीकर्तुं निर्णयः कृतः । एतत् सर्वकारस्य असफलतायाः, दुर्बलप्रबन्धनस्य च एकं ज्वलन्तं उदाहरणम् अस्ति । परीक्षा परीक्षणधावनं विना एव आयोजिता अथवा विविधमानकानां अवहेलना कृता। सर्वकारेण संचालितपरीक्षायाः विषये प्रथमवारं प्रश्नाः न उत्थापिताः। जयरामठाकुरः अवदत् यत् सर्वकारस्य विफलतायाः कारणात् चतुर्दशसहस्रिकाणां जनानां महत्कष्टानां समुखीकरणम् अभवत्। बाध्यात् मातृभिः सह आगताः बहवः लघुबालाः घण्टाभिः प्रतीक्षितुं बाध्यन्ते स्म । व्यवस्थापरिवर्तनस्य नामधेयेन व्यवस्थां स्थापितं सर्वकारः यदि चतुर्दशसहस्रजनानाम् विभागीयपदोन्नतिपरीक्षां कर्तुं न शक्नोति तर्हि एकलक्षसर्वकारीकार्यस्य प्रतिज्ञां कथं पूरयिष्यति? अयं सर्वकारः बृहत्परिमाणेन नियुक्तिपरीक्षां कथं करिष्यति? राज्यस्य युनां कृते कथं जीविकाः प्रदास्यति? केवलं राजनैतिकप्रतिद्वन्द्वतां प्रेरयितुं युनां जीविकातः वंचनाय च एतादृशरीत्या कर्मचारीचयन-आयोगस्य पूर्णतया विघटनं कृतम् । एकलक्षं सर्वकारीयकार्यस्य प्रतिज्ञां दत्त्वा हिमाचलप्रदेशे जनादेशं चोरितवान् काङ्ग्रेससर्वकारस्य मुख्यमन्त्री जानाति यत् यदि प्रतियोगितापरीक्षां कुर्वन्तः संस्थाः न भवन्ति तर्हि जनाः जीविकाः न प्राप्नुयुः। सर्वकारस्य कार्यानुष्ठानात् स्पष्टं भवति यत् अस्य सर्वकारस्य अभिप्रायः राज्यस्य जनानां कृते कार्याणि पदोन्नतिं च हर्तुं न तु तेभ्यः दातुं वर्तते।

हिन्दुस्तान' इति कश्चन परिचयः

भारतीया शिल्पकला, ऐतिह्यम्, स्थापत्यम्, साहित्यम्, संस्कृतिः, इतिहास इत्यादिभिः सह संलग्नानां विषयवस्तूनां मध्ये एकः अन्यतमो विषयः 'हिन्दुधर्मः' इति । न कोऽपि विशिष्टो मनुष्य एतस्य धर्मस्य प्रतिष्ठापको वर्तते ; लौहयुगस्य वैदिकचिन्तनं हि एतस्य प्राचीनधर्मस्य मूलसूत्रम् । एतस्य धर्मदर्शनस्य मूलाधारो हि वेदः, उपनिषद्, भागवतम्, भगवद्गीता, रामायणम्, महाभारतम् इत्येतादृशः पौराणिको महाकाव्यसमूहः ।

यथार्थतः श्रुतिः एवञ्च स्मृतिः इत्यनयोः माध्यमेन हि अनुधावितं वर्तते हिन्दुधर्मस्य तत्त्वम्,

२ असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

प्रतिहारषष्ठी(छठ) पूजासमीक्षा (पर्वविशेषः)

डा० विमलेश झा

डीएवी पब्लिकस्कूल,
बरारी, भागलपुर, बिहार

प्रतिहारषष्ठीपूजा भारतस्य अतिप्राचीनं, पवित्रं च पर्व अस्ति। एतत् पर्व विशेषतः पूर्वभारते, विशेषतः बिहार-झारखण्ड-उत्तरप्रदेश-

मिथिलाञ्चलप्रदेशेषु च अतीव श्रद्धया आचर्यते। अस्मिन् पर्वणि सूर्यदेवस्य उपासना भवति। प्रतिहारषष्ठीपूजायाः आरम्भः वेदकाले एव अभवत् इति विद्वांसः मन्यन्ते। ऋग्वेदे अपि सूर्योपासनाविषये अनेके मन्त्राः दृश्यन्ते। प्राचीनकाले मनुष्यः सूर्यं जीवनस्य आधारं मन्यते स्म। सूर्यः प्रकाशं, ऊष्मां, आरोग्यम्, ऊर्जां च ददाति। एतस्मात् कारणात् एतस्य पूजा अनिवार्या भवति। इतिहासे अपि कथा अस्ति यत् यदा श्रीरामः सीतया सह अयोध्यां प्रत्यागतवान् तदा सीतामाता प्रथमं सूर्यदेवं अर्चयत्। तस्मात् इदं पर्वं त्रेतायुगात् आरभ्य प्रचलितम् इति विद्वद्भिः कथ्यते। अन्यस्यां महाभारतकथायां द्रौपदी अपि सूर्योपासना कृतवती आसीत्। अतः अत्रेदं वक्तुं शक्नुमो यत् प्रतिहारषष्ठीपूजा केवलं धार्मिकी नास्ति, अपितु ऐतिहासिकी, पौराणिकी, सामाजिकी, सांस्कृतिकी च महतां धारयति।

एतत् पर्वं कार्तिकमासस्य शुक्लपक्षस्य षष्ठीतिथौ आचर्यते। दीपावलिपर्वणः षडदिनानन्तरं प्रतिहारषष्ठीपूजा भवति। अपि च केचित् जनाः चैत्रमासे अपि षष्ठीपूजां कुर्वन्ति, सा 'चैत्रछठपूजा' इति कथ्यते।

एतत् पर्वं चतुर्दिवसानां कृते आचर्यते। प्रथमदिवसे व्रतिनः जनाः मानसिकसंकल्पं स्वीकृत्य नदीषु तडागेषु कूपेषु वा स्नानं कृत्वा शुद्धवस्त्राणि धारयन्ति। ते गृहं स्वच्छं कुर्वन्ति, पवित्रं निरामिषभोजनं च पचन्ति। अयं दिवसः 'नहायस्त्राय' इतिरूपेण ज्ञायते। द्वितीयदिवसे ते सर्वे अर्चकाः सम्पूर्णदिनं व्रतं कृत्वा सायंकाले सूर्यास्तसमये भगवन्तं भास्करं सम्पूज्य एकभुक्तरूपेण शर्करायुक्तपायसफलादिनीं गृह्णन्ति। तदनन्तरं सर्वे भक्ताः अपि प्रसादं स्वीकुर्वन्ति। अयं दिवसः 'खरना' इति नाम्ना ज्ञायते। तृतीयदिवसे सर्वे जनाः स्वस्वगृहे प्रसादननिर्माणं कुर्वन्ति। प्रसादे अपूप(ठेकुआ), तण्डुलपिष्टमोदकादीनां निर्माणं क्रियते। अपि च शाकफलमिष्टान्नादीनि वस्तूनि वंशनिर्मितपात्रेषु ताम्ररजतपात्रेषु वा सज्जीकृत्य वंशपेटिकायां स्थापयित्वा

नवी नवस्त्रेण बद्ध्वा स्वसिरसां उपरि स्वीकृत्य भक्ताः आराधनायाः कृते सन्ध्याकाले सन्ध्याकालीनार्घ्यदानावसरे नदीतटस्य तडागतटस्य कृते वा गच्छन्ति। स्त्रियः पुरुषाश्च दीपं, पुष्पं, फलानि, नारिकेलं च नद्यातीरे स्थापयन्ति। अत्र सूर्यास्तसमये सूर्यदेवाय प्रथमम् अर्घ्यं दीयते। सायंकाले ते अस्ताचलगामिसूर्यदेवस्य गीतानि, भजनानि च गायन्ति। सर्वे जनाः भगवतः भावपूर्णं दर्शनं कुर्वन्ति। तत्र व्रतिनः जले स्थित्वा सूर्यदेवं सम्पूज्य सर्वाणि प्रसादवस्तूनि समर्पयन्ति। व्रतिनः सर्वाणि वंशडल्लकानि ताम्ररजतपात्राणि वा भगवतः भास्करस्य सम्मुखे अर्पयित्वा पुनः सर्वाणि प्रसादवस्तूनि नीत्वा गृहं प्रति आगच्छन्ति। पुनः अन्तिमचतुर्थदिवसे प्रातःकालीनार्घ्यदानावसरे व्रतिनः भक्ताश्च ब्रह्ममुहूर्ते सर्वाणि पूजाप्रसादवस्तूनि स्वीकृत्य तटेषु गच्छन्ति। तत्र आदित्यदेवस्य कथाश्रवणपूर्वकं पंचोपचारपूजनं कुर्वन्ति। प्रातः सूर्योदयसमये द्वितीयम् अर्घ्यं दीयते। व्रतिनः उदयमानस्य सूर्यस्य दर्शनं कृत्वा प्रार्थनां कुर्वन्ति। सर्वाणि वस्तूनि समर्थं व्रतस्य समापनं कुर्वन्ति। अत्र केचन भक्ताः सायंकालतः प्रातःकालं यावत् तटेषु एव स्थित्वा प्रातःकाले एव गृहं प्रति आगच्छन्ति। अत्रेदं ध्यातव्यं यत् द्वितीयदिवसस्य सायंकाले व्रतिनः यत् किञ्चित् प्रसादं स्वीकृतवन्तः तदनन्तरं चतुर्थदिने एव व्रतस्य समापनानन्तरम् पारणं कर्तुं शक्नुवन्ति। अस्मिन् पर्वणि प्रत्येकं दिवसस्य विशिष्टं धार्मिकं महत्त्वं अस्ति।

इयं पूजा केवलं धार्मिकी नास्ति, अपितु सामाजिकस्य एकतायाः प्रतीकः अपि अस्ति। अस्मिन् पर्वणि स्त्रियः पुरुषाः, बालकाः, वृद्धाः च समानभावेन सहभागिनो भवन्ति। अस्मिन् जातिभेदो, वर्गभेदो, वर्णभेदो च न दृश्यते। सर्वे जनाः एकत्र गत्वा जलतीरे गीतं गायन्ति, आरात्रिकं कुर्वन्ति, आनंदिताः भवन्ति। ग्रामेषु, नगरेषु, मार्गेषु, नद्याः तीरेषु च सर्वत्र स्वच्छता दृश्यते। जनेषु परस्परं भातृभावो दृश्यते। कस्यचित् जनस्य गृहे यदि कापि समस्या भवति, तर्हि बहवः जनाः समाधानाय अग्रे आगच्छन्ति। इत्थम् इदं पर्वं सामूहिकभक्तेः परिचायकम् अस्ति। आध्यात्मिकदृष्ट्या अपि इदं पर्वं महत्त्वपूर्णं वर्तते। सूर्यः 'प्रत्यक्षदेवता' अस्ति इति वेदेषु वर्णितः विद्यते। सूर्यस्य उपासना आरोग्यं, तेजः, बलं च ददाति। सूर्यः केवलं भौतिकप्रकाशस्य एव स्रोतः नास्ति, अपितु आध्यात्मिकप्रकाशस्य अपि स्रोतः अस्ति। प्रतिहारषष्ठीपूजायां उपवाससंयमशुद्धभावादयः आवश्यकताः भवन्ति। व्रतिनो जनाः निराहाराः निर्जलाश्च अहोरात्रं तिष्ठन्ति। एतत् पर्वं तपसः

रूपं भवति। एतस्मात् शरीरशुद्धिः, मनःशुद्धिः च भवति। उपासकाः आत्मानं प्रकृतेः समीपं अनुभवन्ति। अस्मिन् पर्वणि वयं प्रकृतिं प्रति कृतज्ञतां प्रदर्शयामः यतो हि अस्यां पूजायां सर्वे मानवाः नदीः, तडागानि, सरांसि, मार्गान् च स्वच्छं कुर्वन्ति। अपि च जनाः नद्याः तीरे दीपं प्रज्वालयन्ति, पुष्पाणि, फलानि च अर्पयन्ति। अतः इदं पर्वं पर्यावरणसंरक्षणाय अपि आवश्यकं वर्तते। वैज्ञानिकदृष्ट्या अपि सूर्योपासना उपयोगिनी भवति। सूर्यकिरणाः शरीरस्य कृते 'विटामिन्-डी' इत्यस्य निर्माणे सहायकाः भवन्ति। प्रातःकाले सूर्यस्नानं स्वास्थ्याय हितकरं भवति। उपवासं अपि शरीरे स्वस्थं भवति। प्राचीनकालवत् आधुनिककाले अपि प्रतिहारषष्ठीपूजा समानश्रद्धया आचर्यते। न केवलं बिहार-उत्तरप्रदेशयोः, अपितु सम्पूर्णं भारतदेशं तथा विदेशेषु अपि प्रवासिभारतीयैः इदं पर्वं आचर्यते। यद्यपि आधुनिकता, प्रौद्योगिकी, द्रुतजीवनशैली च आगता, तथापि एतत् पर्वं प्रति श्रद्धायां न्यूनतां नागच्छत्। सम्प्रति नगरेषु कृत्रिमतडागानां निर्माणं कृत्वा सूर्योपासनायां जनाः मग्नः भवन्ति। एतस्यां पूजायां स्त्रीणां भूमिका अत्यन्तं महत्त्वपूर्णा भवति। गृहलक्ष्यः एव एतत् व्रतम् आचरन्ति। ताः सर्वकार्याणि स्वहस्तेन कुर्वन्ति - स्वयम् प्रसादं पचन्ति। एतस्मिन् पर्वणि स्त्रियः विशिष्टानि भक्तिगीतानि गायन्ति। एतानि गीतानि मैथिलीभोजपुरीमगहीभाषासु च रच्यन्ते। गीतैः सम्पूर्णवातावरणं भक्तिमयं भवति। इदं पर्वं स्त्रीशक्तेः, मातृभावस्य च उत्सवः इति कथ्यते। व्रतसमये सर्वे जनाः अहिंसां, शौचं, सत्यं, संयमादीनां च पालनं कुर्वन्ति। प्रतिहारषष्ठीपूजायां मनसा वाचा कर्मणा च पूर्णसात्त्विकता अनिवार्या भवति। भारतीयसंस्कृतसाहित्ये 'सूर्याष्टकम्', 'आदित्यहृदयम्' इत्यादीनि स्तोत्राणि सूर्योपासनायाः उदाहरणानि सन्ति। प्रतिहारषष्ठीपूजा न केवलं एकं धार्मिकम् अनुष्ठानम् अस्ति, अपितु एतत् जीवनदर्शनस्य एकं पवित्रम् अंगं वर्तते। प्रतिहारषष्ठीपूजायां वयं सत्य-संयम-स्वच्छता-पर्यावरणरक्षा-सामूहिकतादीनां च शिक्षां प्राप्नुमः। अतः अस्माभिः सर्वैः एतस्य पर्वणः तत्त्वं ज्ञात्वा, श्रद्धया, स्वच्छतया, प्रेम्णा च तस्य आचरणं कर्तव्यम्। अत्र वयं वक्तुं शक्नुमो यत् भगवान् भास्करः सर्वेभ्यो शुभफलदायको भवतु इत्यस्ति मे मंगलकामना। अन्ते च-जपाकुसुम संकाशं काश्यपेयं महाद्युतिम्। ध्वान्तारिं सर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरम्"। इत्यलम्।

सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

पायलिया हो हो हो, पायलिया हो हो हो")

Mसनूपुरा, हो हो हो

Co - आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

गन्ताऽहं गन्ता त्वयाऽन्तिके रे

आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

पाणी ते, नये: मे हि पाणि: रे

आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

गन्ताऽहं गन्ता त्वयाऽन्तिके रे

आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

पाणी ते, नये: मे हि पाणि: रे

M - सनूपुरा, हो हो हो

सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

ते हि नूपुरा, आकारिका, शं कारिका, सम्मोहिका

मां हि पार्श्वं ह्वयते, ओ हो हो

F - सनूपुरा, हो हो हो

सनूपुरा, हो हो हो

सनूपुरा, गायन्ती वै, रञ्जयति हे, प्रीणाति च,

त्वाऽन्तिकं वृणुते, ओ प्रभो ओ

M - सनूपुरा, हो हो हो

F - सनूपुरा, हो हो हो ----- (०१)

M - अक्ष्णोः स्वप्नाः ते ही, ओष्ठेऽपि त्वं ही आः

ए दिनं तु प्रयाति, ना याती (+इ) निशा हा

अक्ष्णोः स्वप्नाः ते ही, ओष्ठेऽपि त्वं ही आः

ए दिनं तु प्रयाति, ना याती (+इ) निशा हा

F - हाय, कथं श्रावयेऽहं, हत्कावार्ता: त्वाम्

मे विस्मृतिः सञ्जाता, दिवसे, मासे हा

M - श्वासान् ब्रूते, श्वासस्य स्पन्दः

ते ही नूपुरं गौरि, मे हि हत्कास्पन्दः

F - सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

सनूपुरा, गायन्ती वै, रञ्जयति हे, प्रीणाति च,

त्वाऽन्तिकं वृणुते, ओ प्रभो ओ

M - सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

ते हि नूपुरा, आकारिका, शं कारिका, सम्मोहिका

मां हि पार्श्वं ह्वयते, ओ हो हो ----- (०२)

F - मे मञ्जीरे लेखिता, प्रमत्तः ते हि नाम

दोष्णोः ते हि प्राप्ये आ मे ही प्रदोषान्

M - हृच्च ब्रूते आ मे, मञ्जीरो जायेत

ते हि गौरिगौरपद्म्यां हे रङ्गं वृणीत

F - इ वार्तातो हा बिभेभ्यहम्

हो सूक्ष्माः सन्ति आ पाशाः प्रेम्णाः

M - सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

ते हि नूपुरा, आकारिका, शं कारिका, सम्मोहिका

मां हि पार्श्वं ह्वयते, ओ हो हो

F - सनूपुरा, हो हो हो, सनूपुरा, हो हो हो

सनूपुरा, गायन्ती वै, रञ्जयति हे, प्रीणाति च,

त्वाऽन्तिकं वृणुते, ओ प्रभो ओ

M - सनूपुरा, हो हो हो

F - सनूपुरा, हो हो हो

Co - आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

गन्ताऽहं गन्ता त्वयाऽन्तिके रे

आहो वल्लभ, आहो वल्लभ

पाणी ते, नये: मे हि पाणि: रे ---- (०३)

रचयिता - डा. रुरुकुमार महापात्रः (अध्यापकः)

राष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, तिरुपति:

